

Asia: Lausunto luonnoksesta korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelmaksi**Viite: VN/3884/2020**

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry (myöhemmin Unifi) kiittää mahdollisuudesta lausua. Unifi pitää korkeakoulujen saavutettavuuden edistämistä tärkeänä. Suomen yliopistot ovat sitoutuneet edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa opinnoissa, yliopistoyhteisössä sekä yliopistojen toiminnassa jo omien arvojensa ohjaamana ja lakien ja säästöjen velvoittamalla tavalla.

Saavutettavuussuunnitelman selvityshenkilö Tapio Kosunen on käsitellyt monipuolisesti ja kattavasti sekä korkeakoulutuksen saavutettavuutta ilmiönä, siihen vaikuttavia tekijöitä ja tehnyt esityksiä saavutettavuuden edistämiseksi tarvittavista toimituksista. Saavutettavuussuunnitelma konkretisoi valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon lähtökohdaksi olevaa koulutuksellista tasa-arvoa.

Saavutettavuussuunnitelman luonnoksessa ehdotetaan hyvinkin isoja toimenpiteitä ja uusia tehtäviä korkeakouluille. Unifi nostaa lausunnossaan esiin keskeisiä huomioita.

Visio 2030:n ja Suomen hallitusohjelman tavoitteet suomalaisten koulutustason nostamisesta, jatkuvan oppimisen kokonaisuudesta sekä kansainvälisten opiskelijoiden määrän lisäämisestä tarkoittavat erittäin suurta laajennusta korkeakoulutukseen. On erityisen tärkeää, että entistä laajemmalla korkeakouluopinnojen piiriin tulevilla opiskelijajoukolla on tosiasialliset lähtötiedot ja -tiedot korkeakouluopinnotsa aloittamiseen ja suorittamiseen. Tämän varmistaminen kuuluu ensisijaisesti alempien koulutusasteiden vastuulle.

Unifi ei pidä tarkoituksenmukaisena saavutettavuuden edistämisen kirjaamista lainsäädäntöön korkeakoulujen tehtäviksi. Tehtävänä se poikkeaisi nykyisistä yliopistolakiin kirjatuista tehtävistä. Unifi ei myöskään pidä tarkoituksenmukaisena, että yliopistoille asetettaisiin lakisääteisesti maahanmuuttajien yliopistokoulutukseen valmentavan koulutuksen tehtävä.

Laadukkaan koulutuksen ja jatkuvan oppimisen saavutettavuuden edistäminen on resurssikysymys. Korkeakoulujen tulostuotuksessa saavutettavuutta tai saavutettavuustyötä tulee käsitellä osana väestön koulutus- ja osaamistason nostamista, eikä siitä tule tehdä erillistä rahoitusmallin kriteeriä.

Opintopolkujen moninaistuminen, jatkuvan oppimisen palvelut sekä opintojen digitalisaatio lisäävät yksilöllisen ohjauksen ja tuen tarvetta korkeakouluopinnoissa kaiken kaikkiaan. Tämä kasvattaa resurssitarvetta merkittävästi. Saavutettavuusselvityksessä esitettyihin useisiin

laajeneviin tai uusiin tehtäviin ja velvoitteisiin ei myöskään ole esitetty lisäresursseja. Saavutettavuuden parantaminen ei voi tapahtua koulutuksen laatua heikentämällä.

Unifi muistuttaa, että opiskelijoiden valintamenettelyihin vaikuttavat korkeakoulujen omien päätösten lisäksi säädökset, mukaan lukien yhdenvertaisuuslaki. Unifi pitää tärkeänä laadukasta ohjausta ja neuvontaa, joilla tuetaan yhdenvertaista opintoihin pääsyä ja opintojen suorittamista. Opiskelijavalinnassa tulee kohdella kaikkia samoin kriteerein.

Seuraavassa Unifin kanta saavutettavuusselvityksen esityksiin tavoitekohdittain:

Tavoite 1. Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee korkeakoulutuksen saavutettavuutta koskevat säännökset yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin.

- Unifi ei kannata esitystä, perustelut on kuvattu yleisessä lausunto-osassa.

Tavoite 2. Korkeakoulut laativat omat saavutettavuussuunnitelmansa

- Unifi kannattaa esitystä

Tavoite 3. Opetus- ja kulttuuriministeriö kytkee korkeakoulujen saavutettavuussuunnitelmat osaksi korkeakoulujen tulosohejausta ja laadun arviointia

- Unifi ei kannata esitystä, saavutettavuus tulee käsitellä osana korkeakoulutuksen laajentamista ja koulutustason nostamista (50% tavoite), jatkuvan oppimisen tarjontaa sekä toimia, joilla tuetaan koulutusperäisen maahanmuuton kasvua.

Tavoite 4. Opetus- ja kulttuuriministeriö tuottaa korkeakouluopiskelijoiden taustoista yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa korkeakoulutuksen ja korkeakoulun saavutettavuutta koskevan tietopohjan vahvistamiseksi opetushallinnon tilastopalveluVipusen tietokantaan indikaattorit, jotka mahdollistavat saavutettavuuden edistymisen säännöllisen seurannan.

- Unifi pitää tiedolla johtamisen käytänteiden kehittämistä periaatteessa hyvänä. Näemme esitetyn toimenpiteen käytännön toteuttamisessa kuitenkin tietosuojan ja juuri yhdenvertaisuuteen liittyviä ongelmia, joiden ratkaiseminen voi olla haastavaa.

Tavoite 5. Opetus- ja kulttuuriministeriö perustaa korkeakoulutuksen saavutettavuusfoorumin korkeakoulutuksen saavutettavuuden edistämiseksi ja jatkuvan, yhteistyössä tapahtuvan kehittämisen mahdollistamiseksi. Foorumi toimii tutkijoiden ja muiden keskeisten toimijoiden kohtauspaikkana ja alustana tutkimustulosten, kokemusten ja hyvien käytäntöjen keskinäiselle jakamiselle. Foorumi laatii korkeakoulutuksen saavutettavuuden kansallisen toimenpideohjelman ja tukee korkeakouluja niiden saavutettavuussuunnitelmatyössä.

- Ei kantaa. Unifi toivoo, että uusia rakenteita ei perusteta, jos asioita on mahdollista käsitellä jo olemassa olevien rakenteiden kautta. Unifi muistuttaa, että foorumi ei voi rajoittaa korkeakoulujen autonomista päätöksentekoa.

Tavoite 6. Koulutus- ja osaamistasoa nostetaan

- Unifi tukee tavoitetta. Tavoitteen toteutuminen edellyttää pitkäjänteistä ja riittävää rahoitusta aloituspaikojen lisäämiselle. Mahdollinen kansainvälisten opiskelijoiden opintoihin valmentava koulutus on lisätehtävä yliopistoille.

Tavoite 7. Korkeakoulujen toimintamalleja ja -rakenteita uudistetaan.

- Ei kantaa. Toimintamallien ja rakenteiden yhteys saavutettavuuteen jää epäselväksi, eikä niiden muuttamista ole riittävästi perusteltu. Yliopistot ovat sitoutuneet korkeakoulujen yhteiseen digivisioon 2030.

Tavoite 8. Opettajankoulutuksissa huomioidaan entistä paremmin saavutettavuuteen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät kysymykset.

- Unifi pitää asiaa tärkeänä, ja tuo esiin, että asiat ovat jo nykyiselläänkin vahvasti opettajankoulutuksessa mukana.

Tavoite 9. Uudistetaan korkeakoulujen ja oppilaitosten nykyistä työikäisille kohdennettavaa koulutustarjontaa työelämän ja korkeakoulujen välisenä yhteistyönä.

- Unifi tukee esitystä. Huomautamme, että koulutustarjonnan laajentaminen edellyttää lisäresursointia. Aikuisten koulutustarpeet kohdistuvat sekä tutkintojen suorittamiseen että lyhytkestoiseen täydennyskoulutukseen.

Tavoite 10. Luodaan uusia, joustavia, lyhytkestoisia, räätälöityjä ja työelämän tarpeisiin vastaavia koulutuspalveluita.

- Unifi tukee esitystä osana jatkuvan oppimisen kokonaisuutta.

Tavoite 11. Saavutettavuutta edistetään aktiivisesti ja suunnitelmallisesti osana korkeakoulun strategiaa

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 12. Korkeakoulun saavutettavuussuunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti

- Yliopistot luonnollisesti seuraavat strategisia tavoitteitaan. Saavutettavuussuunnitelmien laatiminen ja seuranta tulee olla yliopistojen oma asia, ei rahoitusmallin tulostittari.

Tavoite 13. Saavutettavuus otetaan huomioon korkeakoulun hankinnoissa ja tuotekehityksessä

- Ei kantaa.

Tavoite 14. Korkeakoulu yhteisössä toimivien saavutettavuusosaamista kehitetään suunnitelmallisesti

- Yliopistot tekevät tätä työtä osana normaalia toimintaansa.

Tavoite 15. Opiskelijat ja henkilöstö osallistuvat korkeakoulun toiminnan ja saavutettavuuden suunnitteluun ja kehittämiseen

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 16. Korkeakoulu edistää hyvinvointia ja avointa vuorovaikutusta: korkeakoulu on syrjinnästä, häirinnästä ja rasismista vapaa opiskelu- ja työpaikka

- Unifi tukee esitystä, joka perustuu jo lainsäädäntöönkin.

Tavoite 17. Opetus- ja toteutussuunnitelmissa otetaan huomioon opetuksen ja oppimisen saavutettavuus

- Unifi tukee esitystä. Tavoitteen pitäisi toteutua jo nykyisinkin. Opintopolkujen moninaisuus, opiskelijoiden monet taustat sekä oppimistapojen muutos ja digitalisaatio lisäävät osaltaan saavutettavuutta, mutta edellyttää lisää ja uusia yksilöllisen ohjauksen ja neuvonnan tapoja. Tämä vaatii resursseja.

Tavoite 18. Opiskelijoiden yksilölliset tarpeet otetaan huomioon henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa (HOPS) ja opiskelijoita tuetaan opiskelussa

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 19. Opetus- ja ohjaushenkilöstö osaa ottaa huomioon opiskelijoiden moninaisuuden ohjauksessa, opetuksessa ja osallisuuden tukemisessa

- Unifi tukee esitystä. Ohjauksen resurssointia on lisättävä, kuten kommentissamme 17 on kuvattu.

Tavoite 20. Opiskelija saa tarvitsemansa tuen ja ohjauksen, yksilöllisiä järjestelyjä ja hyvinvointia tukevia palveluita kaikissa opintojen vaiheissa

- Unifi tukee esitystä. Ohjauksen resurssointia on lisättävä, kuten kommentissamme 17 on kuvattu.

Tavoite 21. Opiskelijan oikeus yksilöllisiin opiskelujärjestelyihin ja laadukkaaseen opetukseen toteutetaan

- Unifi tukee esitystä, mutta muistuttaa tämänkin olevan resurssikysymys.

Tavoite 22. Lisätään tutkimusta erilaisista taustoista tulevien opiskelijoiden korkeakoulutukseen siirtymisestä, opiskelusta ja työllistymisestä. Tutkitun tiedon pohjalta vahvistetaan korkeakoulujen edellytyksiä lisätä erilaisista taustoista tulevien opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien tarvitsemää ohjausta ja tukea.

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 23. Korkeakoulujen opiskelijavalintaa kehitetään saavutettavuuden parantamiseksi

- Unifi tukee esitystä. Yliopistojen tavoitteena on saada lahjakkaita opiskelijoita Suomesta ja kansainvälisesti. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen velvoittaa jo lainsäädäntö.

Unifi pitää tärkeänä, että valintaväyliä on useampia, jotta tavoiteltavaa osaamista voi esittää eri keinoin ja näin tuetaan koulutuksen saavutettavuutta. Valintakriteerien eri väylissä tulee kuitenkin olla opiskelijoita yhdenvertaisesti kohtelevia ja sellaisia, että varmistamme eri reittejä pitkin valittujen opiskelijoiden mahdollisuuden menestyä opinnoissa. Unifi huomauttaa myös, että yliopistojen on edelleen voitava päättää koulutustarjonnastaan ja valita opintoihin opiskelijat, joilla on parhaat edellytykset menestyä opinnoissa ja suorittaa tutkinto.

Tavoite 24. Korkeakoulun opiskelijavalintaa koskevassa viestinnässä otetaan huomioon hakijoiden moninaisuus ja tiedon saavutettavuus

- Unifi tukee esitystä ja pitää sitä itsestään selvänä toimenpiteenä.

Tavoite 25. Hakijoiden yhdenvertaisuus valintaprosessissa turvataan

- Unifi tukee esitystä. Tämä on jo nyt lakisääteinen vaatimus.

Tavoite 26. Henkilöstön osaamista arvioidaan ja kehitetään vastaamaan yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumista opiskelijavalinnoissa

- Unifi pitää esitystä yliopistojen toimintaan jo nyt kuuluvana asiana.

Tavoite 27. Korkeakoulut lisäävät laajapohjaisella yhteistyöllä ulkomaalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden rekrytointia suomalaisiin korkeakouluihin. Osaajatarpeisiin vastaamiseksi vuosittainen uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrää kasvaa nykyisestä kolminkertaiseksi, viiteentoistatuhanteen vuoteen 2030 mennessä. Huolehditaan englanninkielisen koulutustarjonnan riittävydestä korkeakoulutuksessa.

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 28. Korkeakoulut integroivat kansainväliset osaajat korkeakouluihin, suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään yhteistyössä elinkeinoelämän ja julkisen sektorin työnantajien kanssa. Tutkinnon suorittaneista ulkomaalaisista opiskelijoista 75 prosenttia työllistyy suomalaisille työmarkkinoille.

- Unifi tukee esitystä. Unifi muistuttaa, että työllistymisestä vastaavat ensisijaisesti yritykset ja maahan jäämiseen tarvittavista toimista julkisten palvelujen tuottajat sekä monet tahot, ne eivät ole yksin tai ensisijaisesti korkeakoulujen vastuulla.

Tavoite 29. Opiskelijoiden maahantulon sujuvoittamiseksi otetaan käyttöön kansallinen D-viisumi opiskelijoille sekä selvitetään ulkomaalaislainsäädännön uudistamista siten, että se tukee tutkinnon suorittaneiden pysyvää Suomeen jäämistä.

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 30: Korkeakoulut lisäävät opiskelijoiden, erityisesti ulkomaalaistaustaisten ja muiden korkeakoulutuksessa aliedustettuihin ryhmiin kuuluvien opintojen aikaista verkostoitumista työelämään, edistävät osaamisen tunnistamista ja lisäävät työharjoittelumahdollisuuksia.

- Unifi tukee esitystä. Unifi muistuttaa kuitenkin, että työllistymisestä vastaavat ensisijaisesti yritykset ja maahan jäämiseen tarvittavista toimista julkisten palvelujen

tuottajat sekä monet tahot, ne eivät ole yksin tai ensisijaisesti korkeakoulujen vastuulla.

Tavoite 31. Korkeakoulun kirjastopalvelut ovat saavutettavia

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 32. Opiskelija-/ylioppilaskunta sitoutuu saavutettavuuden toteuttamiseen

- Unifi ei ota kantaa ylioppilaskuntien puolesta.

Tavoite 33. Fyysisen saavutettavuuden eri osa-alueet otetaan huomioon korkeakoulun toiminnassa kokonaisvaltaisesti

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 34. Peruskorjausten yhteydessä rakennuksen fyysistä saavutettavuutta kehitetään esteettömyyskartoituksen pohjalta

- Unifi tukee esitystä. Näin automaattisesti tehdäänkin aina kun se on mahdollista.

Tavoite 35. Korkeakoulun fyysiset ympäristöt ja palvelut suunnitellaan ja toteutetaan saavutettaviksi yhteistyössä tilojen käyttäjien kanssa

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 36. Digitaalisten palvelujen saavutettavuutta edistetään korkeakoulussa suunnitelmallisesti. Varmistetaan, että mahdollisimman moni vammaisen, toimintarajoitteinen ihminen voi käyttää verkkosivustoja itsenäisesti.

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 37. Vahvistetaan digiosaamista läpi elämän

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 38. Korkeakoulun viestintä edistää yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 39. Viestinnän saavutettavuus otetaan huomioon koko korkeakouluyhteisön toiminnassa

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 40. Henkilöstöllä on edellytykset saavutettavan viestinnän toteuttamiseen ja kehittämiseen

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 41. Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta koskevat säännökset yliopistolakiin

- Unifi ei tue esitystä valmentavan koulutuksen sisällyttämisestä yliopistolakiin. Valmentavan koulutuksen monet toimet ovat tärkeitä. Niiden toteuttaminen ei kuitenkaan välttämättä ole ensisijaisesti yliopistojen tehtävä, vaan niiden toteuttaminen tulisi tehdä tarkoituksenmukaisesti eri toimijoiden yhteistyönä, esimerkiksi vapaan sivistystyön toimijoiden joustavia malleja hyödyntäen. Mikäli tällaiset säännökset tulisivat yliopistolakiin, se tarkoittaisi uutta, isoa tehtävää yliopistoille. Tehtävän toteuttaminen vaatisi silloin lisäresursseja.

Tavoite 42. Korkeakoulut vahvistavat yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa SIMHE (Supporting Immigrants in Higher Education) -korkeakoulujen toimijuutta ja osana korkeakoulujen kansainvälistymisohjelmaa tukevat palveluiden laajenemista korkeakoulujärjestelmän sisällä.

- Unifi tukee esitystä. SIMHE -toiminnan vakinaistuminen edellyttää pysyviä resursseja.

Tavoite 43. Korkeakoulut kehittävät ja ottavat käyttöön systemaattisen tunnistamisen ja tunnustamisen toimintamallin maahanmuuttotaustaisten hakijoiden ja opiskelijoiden sekä muiden korkeakoulutuksessa aliedustettujen ryhmien ja vähemmistöjen tavoittamiseksi ja heidän opintojensa etenemisen seurannan, saavutettavan viestinnän, ohjauksen ja tuen tehokkaaksi kohdentamiseksi. Tämä mahdollistaa myös toimivamman ohjauksen tarjoamisen.

- Unifi pitää tärkeänä kaikkien opiskelijoiden osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöjen kehittämistä. Rinnakkaisia malleja ei pidä rakentaa.

Tavoite 44. Korkeakoulut tarjoavat monipuolisesti pätevyitysmiskoulutuksia. Eri hallinnonalojen ja korkeakoulujen yhteistyönä selvitetään pätevyitysmiskoulutuksen tarjonta, tarjonnan kehittämistarpeet ja toiminnan vakiinnuttaminen.

- Unifi tukee esitystä. Unifi muistuttaa, että opetuksen ja koulutuksen laadusta on huolehdittava, ja kompleksisessa maailmassa osaamisvaatimukset vain kasvavat, ja ammatillisista pätevyysvaatimuksista on pidettävä kiinni. Olemassa olevia malleja on olemassa, niille tarvitaan pysyvät rahoitusinstrumentit.

Tavoite 45. Maahanmuuttajanuorten valintojen monipuolistamiseksi toteutetaan valtakunnallinen pilottihanke, jonka puitteissa tiivistetään korkeakoulujen, toisen asteen oppilaitosten, peruskoulun ja huoltajien yhteistyötä. Varmistetaan, että niiden nuorten vanhemmilla, jotka eivät tunne suomalaista koulutusjärjestelmää ja koulutuspolkuja, saavat tarvittavan ymmärryksen ja tuen nuorten valintojen tukemiseen.

- Tavoite on tärkeä, Unifi ei ota kantaa toiminnan toteutustapaan.

Tavoite 46. Korkeakoulut varmistavat, että luottamukselliset häirintäyhdyshenkilöiden palvelut ovat sujuvasti ja viivytyksettä opiskelijoiden käytettävissä. Häirinnän kitkemiseksi (mm. rasistiseksi koettu kielenkäyttö ja kohtelu opetuksessa ja korkeakoulun muissa toiminnoissa) korkeakoulut vahvistavat opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja mahdollisuuksia saada äänensä kuulluksi ja että häirintä ei jatku.

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 47. Maahanmuuttotaustaisten opiskelijoiden tarveharkintaisen tuen tarve tulee tunnistaa. Korkeakoulut hakevat aktiivisesti positiivisen erityiskohtelun muotoja, jotka edesauttavat opiskelijoita, erityisesti ulkomaalaistaustaisia opiskelijoita hakuvaiheessa ja edistävät heidän opintojensa sujumista, kokemustaan osallisuudesta sekä heidän ohjautumistaan työelämään.

- Unifi tukee esitystä siltä osin, kun positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tässä laadukasta ja tarpeellista tukea ja ohjausta hakuvaiheesta koko opintopolun ajalle. Muistutamme kuitenkin, että kaikilla opiskelijoilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet hakeutua opintoihin. Meillä ei voi olla matalampia vaatimuksia tai muuta tämän suuntaista erityiskohtelua valintaperusteiden osalta, koska se olisi vastoin opiskelijoiden yhdenvertaista kohtelua.

Tavoite 48. Kotimaisten kielten opintojen tulee tukea akateemisen kielitaidon kehittymistä koko opintopolun ajan. Korkeakoulut tunnistavat maahanmuuttotaustaisten opiskelijoiden asiantuntijatason kielen kehittymiseen liittyvät tarpeet, suunnittelevat johdonmukaisesti eteneviä opintopolkuja opiskelijan kielelliselle kehitymiselle ja takaavat opiskelijoille tarpeita vastaavan kieliopetuksen saatavuuden. Korkeakoulut tarjoavat edistyneemmän tason S2-opintojen kursseja verkko- ja lähiopetuksena ja kieltenopetusta tarjotaan myös oman korkeakoulun ulkopuolisille opiskelijoille

- Unifi tukee esitystä. Muistutamme kuitenkin, että kielenopiskelu ja -opetus kannattaa, ja tulee tehdä eri toimijoiden yhteistyönä, ei pelkästään yliopistojen toimesta.

Tavoite 49: Opetus- ja kulttuuriministeriö varmistaa osaltaan, että lainvalmistelussa ja lakien toimeenpanossa huomioidaan tarkoituksenmukaisella tavalla YK:n vammaisyleissopimuksen mukaiset velvoitteet ja edistää YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallisen toimintaohjelman toteutusta.

- Unifi tukee esitystä.

Tavoite 50. Korkeakoulut edistävät vammaisten henkilöiden yhdenvertaista osallistumista korkeakoulutukseen lisäämällä tietoisuutta vammaisten henkilöiden oikeuksista.

- Unifi tukee esitystä.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Puheenjohtaja

Keijo Hämäläinen

Toiminnanjohtaja

Tanja Risikko